

tica catalana, per tant aquí també es deu partir del *raio* mossàrab amb catalanització parcial i esguerrada

L'extensió de *RADIUS* i els seus derivats, tant en sentit semàntic com geogràfic i altres, que en altres llengües romàniques és més reduïda o divergent, fou bastant semblant en la llengua d'oc, força menys en castellà, on no diferia tant a l'Edat Mitjana *rayo* per al de líquid es troba p ex en la *Història Troyana* del S. XIV, i en el *Corvacho* de l'Arx de Talavera (cites en el gloss de l'ed MzP1. d'aquella); *rayar* 'irradiar, llançar raigs' (a la manera com ho veurem en ross etc) fou també de l'Arx de Hita. «Vigilia era de Pasqua, abril cerca passado, / el sol era salido, por el mundo rayado / ---» (cf. nota al v. 1210b de la meva ed.).

DERIV · Dimin : *rajoli* n'és la forma normal i la més estesa, aplicat essencialment al líquid: «lo surtidor del jardí, / que venia d'una mina, deixava anà un *rajoli* / fent l'aigua un soroll allí / . . com si algú hi fregés sardina», Pitarra (*L'últim Trencalòs*, Gat II, 150), així com en Verd. i JnRosselló, amb implicació conjunta de claror i fluid (ben lluny, però, de la ironia barrilare d'aquell tertulià): «Mel, com ells, olorosa i ben daurada / com *rajoli* del sol qui daura l'illa», Costa (*Horacianes* XIV, 1f); al B Emp pronunciat encara *řazulij* (grafia imperfecta *rajolinc*) segons la vella fonètica gironesa (Cor., *Lleures*C, 303) En aquest mot ha tingut gran ús, la variant sufixal *-iu*, tan afavorida en el País Val, també bastant ross; i, amb caràcter fortament afectiu, no estranya als altres dominis, sobretot del NE : «un *řazulij* d'aiga que ix d'aquella cauna», Noe des (1960); «resignat a deixar-se escolar si calia, mentre no veia que el *rajoliu* que s'ota caure a la palangana era vi del porró»; «un *rajoliu* de sang, que de seguida va estroncar-se, eixia d'una ferida que m'havia fet en el front en topar contra una soca d'arbre», Coromines (*Prom* I v, p. 98; *Per les Boscúries Ten*, en *A recés*, p. 144), que certament ho sentia com a forma d'estil menys civil que *rajoli*, car a la 2^a ed aquella forma de l'autògraf i de la 1^a, apareix canviada en aquesta, però també usà *rajoliu* parlant de sang, o de *roentes llàgrimes*, en *La Dona Lletja* (III, *A recés*, p. 170) *Rajarinc* b. emp.

Rajol id, *rajet*, *rajolet*

Rajar, derivat comú amb la llengua d'oc., i no estrany a les altres llengües romàniques En català es troba des de tan antic com *raig*, i ja en el sentit sempre dominant en català: «--- tallà-li lo cap. l'acha de Tirant entre les altres era ben coneguda, la qual stava tota vermella e *rajant* sanc dels hòmens que mort havia ---», JnMartorell (Ag II, 250). Sobretot antigament, però viva encara localment (Pirineus sobretot), resta l'acc. ja llatina en el verb *RADIARE/IRRADIARE*, relativa a la llum, que ja tenim en les *VidesR*; 'resplendir'. «vera conoxensa, la qual lo fé *rajár* ayxí con a foc» (= «vera Dei cognitio quae ipsum irradiavit tanquam ignis», 500 19). «Con eu te coneguí primerament tu ferist --- l'esguardament, on *rajans*, eu fortment tremolé per amor e per error» (= «reverberasti --- *radians* in me vehementer ---», 551.3), fº 171r2, 183r2, i vegeu més en el glossari de l'obra, 182-3.

Ja hem vist que en aquest sentit no fou estrany al castellà medieval Encara menys a l'italià de llavors, en què Dante l'aplicava a l'astre i la dea dels amors «so lea creder lo mondo --- / che la bella Ciprigna il folle amore / *raggiasse*, volta nel terzo epiclo» (*Par* VIII, 3), en construcció transitiva, que és la que està a la base de la cat *rajat* (*agua* ---) Per a nosaltres la més divulgada, però també intransitivament amb igual aplicació, estesa així més o menys a tot el domini, sense però excloure-hi la intransitiva, i (més dialectalment) l'aplicada a d'altres objectes «Lo riu *raja* aygua: fluvium fluit aqua», OPou (*ThPu*, 68), «Avergonyida ella s'adossa a un arbre. / per estàtua pendria-la de marbre / qui no veuhés ses llàgrimes *rajat* com una deu», *Cangó* (I, 28c), «s'havia aturat al peu de l'escala --- com una estàtua, però dels seus ulls fondos i negres *rajaven* llàgrimes i més llàgrimes, de fil a fil. —Qui ets? —Sóc el Dolor», Coromines (*Presons* Im XII, O C, 880)

En aquesta significació vulgata la, tenim, més o menys, i amb poques variants, quasi pertot En algunes porcions del territori la influència de l'africada de *raig* ha fet africada la consonant interna, com a Mall «plou tant que tots ets aubellons *řágøn*» Costitx, «aquestes fonts *řágøn* tot s'hivern» Vilafranca de B, «aquella ben poc, però *řágø* així mateix» Orient, *Cala Ratjada* la gran platja de Capdepera (1963-4), també a Men, però crec que no a Eiv (es deu haver d'interpretar com *ř* la mala grafia «*reixà* manar», PzCabr) En el P. Val també hi ha la *font raja* (Vilanova d'Alcolea, 1961)

Més extraordinari és que la influència de *raig* hagi estat prou poderosa, en el nostre Nordoest, per introduir-hi l'africada en forma sorda car, per més que en aquestes comarques no hi hagi pronúncia apitxada «una font que *řáče* poc», «no *řáče* si no hi ha molta saó» es diu al Pall Sob i Jussà i Segre mj (Espot, Assua, Gurb, Coll de Nargó, 1957-64), majorment xocant essent normal aquí *-ř*, deu haver hi relació amb els casos excepcionals, en part poc o molt intrusos, com *pluža* junt amb *pluža*, i *diğõus*, que exposo sobre Cardós i V. F. en *EntreDL* II, 50, i potser amb la formació dels plurals del mot en *-řs*, normalment allà en *-is*, però no sempre (ib, 55, § 34) (no conec, en canvi, la forma *řazulij* que *AlcM* atribueix a Pineda i *řæu linj* al B Emp)

També ha restat el verb *rajat*, antigament o localment, amb aplicació al foc o al sol: «Recorregué / ella al pretor / posant clamor / de violència / --- / fon condemnat / ser ofegat; / --- / Déu lo féu viu / Andreu pregant / del cel *rajant* / lamp la ferí / e descobrí / sa malvestat», JRoig (*Spill*, 9472), ço que està tant o més en relació amb l'antic *rajat* de les *VidesR* i JRuiz que amb el *rayo del cielo* 'llamp' del cast Més tard sobretot en el ross: «la sella / ha posada al cavall blanc / de tant rabent que hi anava / les pedres van foc *rajant*», MilàF (*Romllo*, 208, romanç que en altres variants, en part recollides a Arles, ho canvia amb lliçons corrompudes, cf el supl Pujol-Puntí) «Era a la fi de juny. un sol de foc *rajava* a la vora d'un camp